

Prin prisma afectivității retrospective...

Mă aflu în pragul unei ciudate nedumeriri. Mi se întâmplă să văd locul comun devenind problemă și să fiu nevoit a descoperi, astăzi, americi, după atita vreme de la fapta epocală a lui Columb... S-a pus deunăzi, în rinduri lapidare dar grele de o peremptorie tonalitate critică, problema izvoarelor istoriei teatrului. Ca să fiu mai precis: s-a pus la îndoială utilitatea științifică a acestor izvoare în cunoașterea și judecarea trecutului artelor noastre dramatice și scenice. Și e firesc cred să stai cel puțin în cumpăna nedumeririlor când îți se pretinde să-ți înțelegi viața, drumul tău în viață și pe tine însuși și când, în același timp, îți se pun la îndoială actele de stare civilă, mărturiile proprii și mărturiile relațiilor tale în jurul nașterii și creșterii tale, în jurul însușirilor și cusururilor tale, în jurul faptelor și păcatelor tale.

O istorie a teatrului nostru ne lipsește încă. E o lipsă grea pe care o resimțim nu o dată și nu numai noi cei ce trăim și — într-un fel sau altul — *facem* viața și proiectăm viitorul teatrului nostru. Perspectivele lui de mine se luminează în bună măsură din perspectiva trecutului său. A ignora acest trecut e o încercare primejdioasă pentru ființa culturală a instituției, o impietate față de osirdia și credința înaintașilor, o temeritate eretică pe plan științific. A-l lua în seamă în abstract și a-l minui arbitrar, după croiala întâmplătoare a disponibilității tale inventive, grăbită să închipuie în doi timpi și pe scheme procustiene o sinteză istorică, e, cel puțin, totuna cu a ignora istoria, dacă nu mai rău, cu a o denatura. Ca să revenim la nedumeririle noastre: în „Contemporanul” nr. 8 (542) din 22 februarie 1957, tov. Simion Alterescu repropune revistei noastre o seamă de fisuri și lacune.

Le-am socotit prietenești. De aceea ni s-au părut vrednice de luat în seamă și de sin-cera noastră mulțumită. Unele fisuri semnalate ni s-au părut însă discutabile; și le-am discutat. Unele lacune ni s-au părut îndoielnice și ne îndoim încă de ele. Altele însă — acestea semnalate de istoricianul teatral Simion Alterescu — au surprins în noi pur și simplu încrederea în propriile și cele mai elementare convingeri științifice. De aceea zăbovim asupra lor. «Revista „Teatrul”, publică adesea pagini de antologie sau memorialistică» observă S. A. și ne dojenește. De ce? Pentru că aceste amintiri, „multe” din ele, „sunt interesante prin pitorescul și autenticitatea lor convingătoare” și atit. „Ele nu rezolvă problemele ce se cer tratate în mod istoric — și nu numai prin prisma afectivității retrospective și uneori subiective a memorialiștilor — în legătură cu dezvoltarea dramaturgiei și artelor teatrale naționale sau în legătură cu problemele formării școlii teatrale românești”... Nu-i facem proces de cursivitate logică și stilistică, tovarășului S. A. Și nici nu încercăm să distingem „afectivitățile... uneori subiective” de cele „retrospective”, acestea poate, lipsite de subiectivitate. Tov. Alterescu pune pe planul utilităților mărunte importanța memorialisticii în dezlegarea problemelor de istorie. Tov. Alterescu trece cu vederea și nesocotește ca pe niște futilități, documentele arhivistice pe care în chip sistematic revista noastră le are în vedere și le comunică, deși nu este o revistă de istoria teatrului. Pe tov. Alterescu îl interesează doar „studiile de istoria teatrului universal și mai ales național”, cu publicarea cărora, afirmă domnia-sa, „revistele de teatru din toată lumea își fac un titlu de mândrie”.

Din nou, nu dorim să-l supărăm pe tov. Alterescu amintindu-i că, în limitele îngăduite de specificul revistei, „Teatrul” — care nu e o revistă de istorie a teatrului — a publicat asemenea studii, printre altele și studiul — dacă ne îngăduie tov.

Alterescu să-l numim așa — care poartă chiar semnătura d-sale, privind „contribuția lui Millo la formarea școlii realiste în teatrul românesc” și la personalitatea lui artusucă („Teatrul”, nr. 4, septembrie 1956). Dar ni se pare cel puțin straniu să te încinte doar studiile, sintezele grave, generalizările, cind trecutul teatrului nostru e azi obiectul unei clocotitoare cercetări, e scormonit și urmărit în toată complexa și instructiva lui devenire. În acest stadiu, concluziile docte se descoperă găunoase, deci sterpe și ridicole, dacă nu au la temeiul lor cunoașterea profundă, bine controlată și cu răbdare verificată a izvoarelor care, singure, pot realmente să fertilizeze cîmpul istoriei. Asemenea studii — în disprețul izvoarelor ori în neștiința de a le folosi — să se gindească bine tov. Alterescu — au întârziat dezlegarea justă a problemelor legate de „dezvoltarea dramaturgiei și artei teatrale naționale” și de „problemele formării școlii teatrale românești”. Și să se mai gindească bine tov. Alterescu: există o Istorie a teatrului la romîni, doldora de lipsuri, de inadvertențe (semnalate cu sкулentă de regretatul Barbu Lăzăreanu), străină de noi în concepție, dar de care, pînă una alta, cu precauție, ne slujim totuși ca de singura sinteză a trecutului teatrului nostru din Muntenia, de la începuturi pînă la finele secolului trecut. E *Teatrul la romîni* de Dim. Ollănescu-Ascanio. În alcătuirea lui au fost folosite din abundență mărturiile memorialistice — scrise — ale lui Ion Ghica, Filimon, Eliade Rădulescu, Odobescu etc. ca și mărturiile memorialistice oral comunicate de Nicolae Șuțu, Nicolae Verulescu, Dimitrie Strat, V. Alecsandri, Costache Negri și alții. Toate aceste mărturii păcătuiesc și ele prin „pitoresc și autenticitate convingătoare”. Burada care a scris o istorie a teatrului — pînă azi tot singura, bună, proastă, dar singura istorie pentru cunoașterea trecutului artistic al scenelor moldovenești — n-a fost mai parcimonios în folosirea unor mărturii similare. Numai că Burada le-a întregit, le-a verificat și întărit cu o insistență deosebită în cercetarea arhivelor teatrale și politicești ale vremii. Respingind metoda și concepția istorică a lui Ollănescu și Burada, socoate oare tov. Alterescu că va putea întreprinde, nu scrierea unei istorii, dar măcar a unui studiu privind un moment, ori o problemă, ori o figură din trecutul teatrului nostru, fără să recurgă la datele memorialistice — toate, cu atît mai pitorești cu cît sînt mai estomate de vreme? Crede că se va putea dispensa de paginile memorialistice ale lui Ghica, Filimon, Costache Caragiale, I. L. Caragiale, ale Aristizzei Romanescu, ale lui Ștefan Vellescu, ale Aglaiei Pruteanu, ale lui Petre Stur-

dza, ale lui C. I. Nottara, ale Agatheii Birsescu, ori ca să ajungem la contemporaneitate, ale Luciei Sturdza Bulandra, ale lui V. Maximilian, Niculescu-Buzău, G. Ciprian etc.? Și, privească tov. Alterescu aceste pagini memorialistice, „pitorești și convingător de autentice”, în ansamblul lor; întregească-le cu ceea ce-i pun la îndemînă Arhivele Statului și ale teatrelor, mapele de manuscrise din bibliotecile Academiei și ale universităților, documentele și monumentele aflate în muzeele noastre, mărturiile contemporane aflate în presă care, și ele, dacă nu sînt totdeauna pitorești poartă în sine freamătul afectivității „uneori subiective”. Și mărturisească apoi: cine „dezleagă” problemele dezvoltării artelor teatrale naționale și ale formării școlii teatrale românești?

Nu pledăm, ferească sfîntul, pentru atitudinii factologice în descifrarea și comentarea trecutului nostru artistic. Dar, ni se pare că o atitudine creatoare în aceste probleme nu poți avea decît în fața faptelor de artă și de viață ale trecutului. În faza de început a istoriei noastre naționale, Nicolae Bălcescu și Treboniu Laurian publicau „Magazinul Istoric pentru Dacia” ca pe o „colosală colecție” de materiale, de izvoare ale istoriei noastre, și în primul număr al acestei colecții, Bălcescu înscrisa într-un „cuvînt preliminar despre izvoarele istoriei romînilor” printre primele și cele mai de seamă: poeziile și tradițiile populare, hrisoavele și uricele care mărturisesc laolaltă obiceiul pămîntului. cronicile... toate, înainte de orice, pline de pitoresc și de convingătoare autenticitate. „Cei dintii istorici au fost poeți”, nota Bălcescu, adăugînd: „Treaba agerei critici a istoricului este să deosebească dintre aceste daturi ca și din toate celelalte, adevărul de falșitate și să se poată bine folosi”.

Nu-l credeam pe tov. S. Alterescu de altă părere. De aceea nedumerirea noastră, văzînd că ne silește să facem problemă dintr-un loc ce ni se părea de mult comun, și să batem la uși deschise.

Florin TORNEA

Candoarea amară a lui Yves Montand

Recitalurile lui Yves Montand au dobîndit entuziastul consens al publicului și al întregii prese bucureștene. Iar arta sa complexă a determinat o adevărată emulație printre cronicarii de specialitate — dramatici, muzicali, coregrafici — fiecare încercînd să demonstreze că Montand e mai mult actor decît cîntăreț, mai mult